

JUSTICE
JUSTITIE

SÉCURITÉ
VEILIGHEID

APRIL 2020 | #15 |

RECENTE
ONTWIKKELINGEN
IN HET BELGISCHE
JEUGDRECHT

Eef GOEDSEELS & Isabelle RAVIER

Vertaling door Ben Winant

COMMUNAUTARISERING

JEUGDBESCHERMING

JEUGDDELINQUENTIE

JEUGDRECHT

RECENTE ONTWIKKELINGEN IN HET BELGISCHE JEUGDRECHT

Naar aanleiding van de zesde staatshervorming kregen de Gemeenschappen en Gewesten nieuwe bevoegdheden toegekend op het vlak van de aanpak van jeugddelinquentie. Dit artikel schetst de hoofdlijnen van het nieuwe wetgevingslandschap in de Franse en Vlaamse Gemeenschap en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Na een korte historische situering, volgt een inhoudelijke voorstelling van de nieuwe wetgeving met betrekking tot de aanpak van jeugdige delinquenten van zowel de beide Gemeenschappen, als het Brussels-Hoofdstedelijk Gewest. Telkens wordt dieper ingegaan op de krachtlijnen van de nieuwe aanpak, de reacties die mogelijk zijn zowel vanuit het jeugdparket, als de jeugdrechtbank en nieuwigheden in de wetgeving. Telkens wordt kort ook iets gezegd over de jeugdhulpverlening en hoe deze zich verhoudt tot de aanpak van jeugddelinquentie. Nadien volgt een vergelijking tussen de verschillende (wettelijke) teksten die op tafel liggen. Zullen jongeren die bijvoorbeeld woonachtig zijn in Vlaanderen op een totaal andere manier berecht worden dan jongeren woonachtig in Brussel-Hoofdstad of in de Franse Gemeenschap? Wat zijn de belangrijkste verschillen? Tot slot volgen nog een aantal kritische reflecties.

Eef GOEDSEELS is van opleiding sociologe en criminologe en heeft een doctoraat behaald in de criminologie. Ze werkt als statutair onderzoeker bij het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie. Ze is tevens als vrijwillig wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Leuvens Instituut voor Criminologie (KU Leuven). Haar expertise situeert zich op het domein van jeugdcriminaliteit en evoluties met betrekking tot (geregistreerde) jeugdcriminaliteit, het jeugd(delinquentie) recht, gerechtelijke besluitvorming, alternatieve afhandelingsvormen en preventie van jeugddelinquentie. Ze is onder meer lid van de werkgroep jeugdsanctierecht, de commissie van toezicht voor jeugdinstanties en de redactie van *Welwijs*, een tijdschrift op het raakvlak tussen onderwijs en welzijnswerk.

Isabelle RAVIER is sociologe en doctor in de criminologie. Ze werkt als onderzoeker bij het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie en is hoogleraar criminologie aan de Université Catholique de Louvain (UCL). Haar werk omvat onderwerpen als de evolutie van jeugddelinquentiecijfers in België, beslissingen van jeugdrechtbanken, het jeugdrecht, de reactie van de maatschappij op jeugddelinquentie en de ervaringen van jongeren en gezinnen met de sociale, gerechtelijke en penitentiaire instellingen. Momenteel werkt ze aan een onderzoek rond partnergeweld.

Justice et sécurité/Justitie en veiligheid,
info@jsjv.be, www.jsjv.be, ISSN: 2406-6931

INLEIDING – WAAROM NIEUWE REGELGEVING?

Ten gevolge van de zesde staatshervorming van 2014 zijn de Gemeenschappen – Franse¹, Vlaamse en Duitstalige² – bevoegd geworden om de reacties op jeugddelinquentie te bepalen, met inbegrip van de regels voor de uithandengeving.³ In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de situatie enigszins anders, aangezien de maatregelen die rechtstreeks rechten en plichten opleggen aan natuurlijke personen, onder de bevoegdheid van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) vallen.⁴ De GGC is dus bevoegd geworden om vast te stellen welke maatregelen genomen kunnen worden ten aanzien van minderjarigen die woonachtig zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en die een als misdrijf omschreven feit (MOF)⁵ hebben gepleegd.

De Gemeenschappen en de GGC zijn daarom aan de slag gegaan en hebben nieuwe regelgeving met betrekking tot de aanpak van jeugddelinquentie uitgewerkt.

De Franse Gemeenschap heeft ervoor gekozen om van de bevoegdheidsoverdracht gebruik te maken om het decreet betreffende de jeugdbijstand van 1991 te herzien en te updaten. Het decreet van 18 januari 2018 houdende het Wetboek van preventie, hulpverlening aan de jeugd en jeugdbescherming⁶ integreert aldus in dezelfde tekst preventie, jeugdhulp én jeugdbescherming. Laatstgenoemde heeft zowel betrekking op gedwongen hulpverlening ten aanzien van jongeren in gevaar, als op maatregelen ten aanzien van jongeren die vervolgd worden voor een als misdrijf omschreven feit.

Aan Vlaamse kant werd het landschap van de jeugdhulpverlening reeds in 2014 grondig hertekend met het vernieuwde decreet Integrale Jeugdhulp (IJH).⁷ Van de communautarisering wordt gebruikgemaakt om ook de aanpak van jeugddelinquentie grondig te hervormen (Vandeurzen, 2015). Op 6 februari 2019 heeft het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht goedgekeurd.⁸

1 In deze tekst gebruiken we de wettelijke term 'Franse Gemeenschap' in plaats van 'Federatie Wallonië-Brussel', een term die couranter gebruikt wordt.

2 De Duitstalige Gemeenschap wordt in deze bijdrage buiten beschouwing gelaten.

3 De uithandengeving is een uitzondering op het algemene principe dat feiten die door minderjarigen gepleegd worden, behandeld worden door de jeugdrechtbank. De jeugdrechtbank kan beslissen om feiten gepleegd door jongeren ouder dan 16 jaar te laten behandelen door de gewone strafrechtbank (voor volwassenen).

4 Decreet houdende het Wetboek van preventie, hulpverlening aan de jeugd en jeugdbescherming. Memorie van toelichting, 467 (2016-2017) – nr. 1, p. 16.

5 Als misdrijf omschreven feiten (MOF) zijn feiten die door een minderjarige werden gepleegd, maar die een misdrijf zouden inhouden als ze door een meerderjarige zouden zijn gepleegd.

6 Decreet van 18 januari 2018 houdende het Wetboek van preventie, hulpverlening aan de jeugd en jeugdbescherming van 18 januari 2018, B.S. 3 april 2018, 31846. Gemakshalve spreken we vervolgens van het decreet van 2018.

7 Decreet van 12 juli 2013 betreffende de Integrale Jeugdhulp, B.S. 13 september 2013, 65154.

8 Decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, B.S. 26 april 2009, 40831.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft de Verenigde Vergadering van de GGC ervoor gekozen om, net zoals aan Franstalige kant, alle bevoegdheden van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie op het gebied van hulpverlening aan jongeren en jeugdbescherming samen te voegen in één enkele tekst. Zo werd op 30 april 2019 een ordonnantie betreffende de jeugdhulpverlening en jeugdbescherming aangenomen,⁹ die onder meer de gedwongen hulpverlening¹⁰ en de maatregelen ten aanzien van minderjarigen die vervolgd worden voor een als misdrijf omschreven feit, omvat.

KORTE HISTORIEK

Om te begrijpen in welke context de nieuwe regelgeving tot stand is gekomen, is het nuttig om kort even stil te staan bij de evolutie van het Belgische jeugdbeschermingsrecht.

Sedert het begin van de vorige eeuw worden minderjarigen die een delict pleegden buiten het strafrecht geplaatst en vallen ze onder de toepassing van de wet op de kindbescherming van 1912. Aan de basis van deze wet ligt het zogenaamde 'beschermingsmodel', wat betekent dat jongeren die delicten plegen in de eerste plaats gezien worden als jongeren die problemen hebben en geholpen moeten worden. De straf wordt vervangen door een 'maatregel van bewaring, behoeding en opvoeding' die bijgestuurd kan worden in functie van de persoon en/of het milieu van de minderjarige. Met de wet op de jeugdbescherming van 1965 wordt de toepassing van de wet op de kindbescherming van 1912 verder uitgebreid naar alle minderjarigen die in gevaar of in een problematische opvoedingssituatie verkeren (Put, 2010).

De kritieken blijven echter niet lang uit. Er worden vragen gesteld bij onder meer de gebrekkige rechtswaarborgen in een rechtssysteem dat als zeer paternalistisch aanzien wordt, de buitensporig lange duur van voorlopige maatregelen die toelaten om jongeren zonder tegenstrijdig debat uit huis te plaatsen, de criminalisering van jongeren in een verontrustende opvoedingssituatie die in dezelfde instellingen verblijven als jongeren die een delict pleegden, de grote mate van judicialisering,¹¹ het excessieve gebruik van plaatsingsmaatregelen, het gevoel van straffeloosheid, de beperkte aandacht voor het slachtoffer,... (Baeselen & De Fraene, 2000; Christiaens & Cartuyvels, 2007; De Bock, 1982; Dupont, 1979; Walgrave, 1978). Het duurt tot 2006 vooraleer de wet op de jeugdbescherming van 1965 hervormd wordt. De wet blijkt 'op zijn Belgisch' een compromiswet te zijn. Er wordt gekozen voor het behoud van het beschermingsmodel als basis van de wet, aangevuld met elementen uit andere jeugdrechtmodellen, waaronder het herstel- en sanctiemodel (Goedseels, 2015).

⁹ Ordonnantie van 16 mei 2019 betreffende de jeugdhulpverlening en jeugdbescherming, *B.S.* 5 juni 2019, 55300.

¹⁰ Geregeld bij de ordonnantie van 29 april 2004 van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, *B.S.* 15 januari 2009, 15439.

¹¹ Wat wil zeggen dat heel wat zaken via gerechtelijke weg behandeld worden.

Een spanningsveld dat in het debat steeds terugkomt, heeft te maken met het helpen, beschermen en/of (her)opvoeden van de minderjarige enerzijds en het reageren op het delict, sanctioneren en/of herstellen van de schade anderzijds. In het eerste geval gaat de centrale focus uit naar de jongere en mogelijke achterliggende problemen, in het andere geval staat de reactie op het delict en/of het herstel van de aangerichte schade meer centraal. ‘In theorie’ is het steeds de keuze van de wetgever geweest om de jongere centraal te stellen en het delict te zien als een symptoom van een onderliggende problematiek. ‘In de praktijk’ is het echter – en dit blijkt ook uit onderzoek – zeer vaak een ‘en en’ verhaal. Jeugdrechters reageren zowel – en vaak gelijktijdig – op het delict als op een achterliggende problematiek (Goedseels, 2015, 2016). Dit zorgt voor heel wat onduidelijkheid voor de jongere en roept ook vragen op met betrekking tot belangrijke rechtswaarborgen als proportionaliteit en rechtsgelijkheid.

Met de huidige hervorming naar aanleiding van de communautarisering van de jeugdbescherming worden aan beide kanten van de taalgrens, alsook in Brussel, pogingen ondernomen om aan de aangehaalde pijnpunten tegemoet te komen. Er zijn een aantal gelijkenissen zichtbaar, onder meer op het vlak van het verbeteren van de rechtswaarborgen van jongeren en het geven van een prioritaire plaats aan het herstelrecht. Anderzijds zijn er ook verschilpunten waar te nemen, onder meer met betrekking tot het behoud van het beschermingsmodel als basis van de wet en het voorzien van gescheiden trajecten inzake de reactie op een delict enerzijds en hulp ten aanzien van een achterliggende problematiek anderzijds.

DE SITUATIE IN DE FRANSE GEMEENSCHAP

Het decreet van 2018, dat sinds 2019 van kracht is, integreert alle bevoegdheden van de Franse Gemeenschap op het gebied van hulp aan en bescherming van jongeren in moeilijkheden, jongeren in gevaar en delinquente jongeren. Het decreet centraliseert aldus het wettelijk kader en “blijft in overeenstemming met de geest van bescherming en biedt tegelijkertijd veel vooruitgang op het gebied van de rechten van jongeren en hun gezinnen”.¹² Velen zijn het erover eens dat het nieuwe decreet “veel meer een evolutie dan een revolutie” is (de Terwangne, 2018) en menen dat het uiteindelijk meer lijkt op “een compilatie en een overname van de huidige regelingen dan op een hervorming” (Moreau, 2017, 15). De drie krachtlijnen die tot nu toe de wetgeving bepaalden, namelijk (gespecialiseerde) preventie, hulpverlening en bescherming, worden gehandhaafd. Het compromis ‘op zijn Belgisch’ van de hervorming van 2006, die de maatschappelijke reactie op de als misdrijf omschreven feiten regelt, blijft behouden. Het beschermingsmodel blijft de hoofdreferentie en wordt aangevuld met elementen uit het herstel- en sanctiemodel.

¹² Rachid Madrane, inleiding. Decreet van 18 januari 2018 houdende het Wetboek van preventie, hulpverlening aan de jeugd en jeugdbescherming. Memorie van toelichting, commentaar bij de artikelen en aangenomen amendementen op de memorie van toelichting.

Het decreet omvat verschillende boeken: preventie (Boek I), sociale administratieve autoriteiten (Boek II), hulpverlening aan kinderen en hun gezin (Boek III), maatregelen tot bescherming van kinderen in gevaar (Boek IV), maatregelen tot bescherming van jongeren die vervolgd worden wegens een feit dat als misdrijf wordt omschreven en dat voor de leeftijd van achttien jaar wordt gepleegd (Boek V), adviesinstanties en overleginstanties (Boek VI), erkenning van diensten, subsidies en evaluatie (Boek VII) en, tot slot, financiële, algemene, straf- en slotbepalingen (Boek VIII).

ALGEMENE FILOSOFIE

In het inleidende boek worden de basisbeginselen en fundamentele rechten opnieuw bevestigd. Ze hebben zowel betrekking op jongeren in moeilijkheden en in gevaar, als op delinquente jongeren: er wordt prioriteit gegeven aan het preventiebeleid, gespecialiseerde hulpverlening en bescherming vullen de algemene maatschappelijke hulpverlening aan of kunnen die vervangen, jongeren en hun gezin hebben recht op gespecialiseerde hulpverlening en gespecialiseerde bescherming met als doel het kind of de jongere de mogelijkheid te verschaffen om zichzelf te ontwikkelen, het belang van het kind moet steeds in aanmerking worden genomen, de rechten van het kind moeten geëerbiedigd worden en de opvoeding, responsabilisering, emancipatie en maatschappelijke integratie van alle jongeren (in gevaar of delinquente jongeren) moeten worden nagestreefd, gedwongen hulpverlening is subsidiair ten opzichte van vrijwillige hulpverlening (vanuit de optiek van dejudicialisering¹³), hulpverlening en bescherming worden georganiseerd om zo spoedig mogelijk de moeilijkheden van het gezin vanaf de jongste leeftijd van het kind te verhelpen, de rechterlijke macht is exclusief bevoegd voor de gedwongen hulpverlening, of het nu gaat om kinderen in gevaar of om jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, jongeren worden geenszins gelijkgesteld met meerderjarigen wat hun aansprakelijkheidsgraad en de gevolgen van hun handelingen betreft, hulpverlening in de leefomgeving is prioritair, de ouders krijgen bijstand bij de uitoefening van hun opvoedingsrecht en plicht, antwoorden op jeugddelinquentie hebben tot doel de jongere in de samenleving te integreren en zijn gericht op opvoeding en herstel, de begunstigden krijgen inspraak, er wordt overleg gepleegd tussen de verschillende sectoren die betrokken zijn bij de toepassing van het decreet, de uitvoering van de beginselen van het decreet wordt geëvalueerd, de professionals worden opgeleid, de burgers worden voorgelicht op het gebied van preventie, jeugdhulpverlening en jeugdbescherming,...¹⁴

¹³ Dejudicialisering is het streven om een gerechtelijke interventie bij sociale problemen zoveel mogelijk te voorkomen, met andere woorden een te grote tussenkomst van de rechterlijke macht ten koste van sociale maatregelen.

¹⁴ Decreet van 2018, artikel 1.

PREVENTIE EN MAATREGELEN VOOR JONGEREN IN MOEILIKHEDEN OF IN GEVAAR

Aangezien het decreet alle bepalingen betreffende het jeugdrecht integreert, lijkt het ons belangrijk om ook enkele elementen betreffende de jeugdhulpverlening aan te halen, ook al valt deze aangelegenheid niet onder de nieuwe bevoegdheden die na de zesde staatsvorming aan de Gemeenschappen werden overgedragen. We gaan vooral in op de meest markante punten die een vernieuwing inhouden.

De prioriteit voor preventie komt concreet tot uiting in een specifiek beleid dat wordt uitgevoerd door nieuwe organen en nieuwe actoren die belast worden met een betere coördinatie van de maatregelen op het gebied van gespecialiseerde preventie ten behoeve van kwetsbare jongeren en hun gezinnen. Preventieve maatregelen kunnen worden verlengd voor jongvolwassenen tot de leeftijd van 22 jaar onder de vorm van begeleiding bij de overgang naar meer autonomie.

De principes van de gespecialiseerde hulpverlening veranderen nauwelijks. De twee actoren, de Conseil Communautaire de l'Aide à la Jeunesse, die verantwoordelijk is voor de onderhandelde hulpverlening, en de Directeur de l'Aide à la Jeunesse, die verantwoordelijk is voor de gedwongen hulpverlening in het Waals Gewest, behouden hun prerogatieven. De gerechtelijke bescherming van minderjarigen in gevaar, of de gedwongen hulpverlening, wordt over het algemeen behouden. In alle boekdelen van het Wetboek worden de rechten van de jongeren en ouders versterkt en wordt hun betrokkenheid vergroot. In het kader van de onderhandelde hulpverlening moet de minderjarige van 12 jaar en ouder (14 jaar in het decreet van 1991) instemmen met elk hulpverleningsprogramma dat voor hem wordt opgezet. Hij zal daarbij ook bijgestaan worden door een advocaat. De personen die het ouderlijk gezag uitoefenen, moeten schriftelijk akkoord gaan met alle voorgestelde maatregelen.¹⁵

In overleg met het kind en de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen, moet een 'project voor het kind' worden uitgewerkt om de (onderhandelde of verplichte) hulpverlening – die beperkt is in de tijd – in te passen in een project op langere termijn, met als doel de verschillende interventies in het kader van de jeugdhulpverlening of jeugdbescherming beter op elkaar af te stemmen.

Om de rechten van de jongeren en de gezinnen te versterken, wordt de toegang tot het dossier uitgebreid en vereenvoudigd en wordt voorzien in een motiveringsplicht. Het kind en de betrokken gezins- of familieleden hebben tevens het recht om zich te laten bijstaan door een volwassene van hun keuze en door een advocaat.

De hulpmaatregelen krijgen een hiërarchie met voorrang voor het behoud in het gezin.

MAATREGELEN TEN AANZIEN VAN MINDERJARIGEN DIE VERVOLGD WORDEN VOOR EEN MOF

De krachtlijnen

Het decreet van 2018, boek V, neemt de hoofdlijnen van de hervorming van 2006 over, waarmee de wetgever ervoor had gekozen antwoorden te geven op jeugddelinquentie die “opvoedkundig, preventief, snel en doeltreffend” en “tegelijk beschermend, opvoedkundig en dwingend” moeten zijn. De tekst wenste eveneens ook een herstelgerichte aanpak van de jeugddelinquentie naar voor te schuiven, waarbij de nadruk wordt gelegd op de responsabilisering van de jongeren en rekening wordt gehouden met de rechten van het slachtoffer.

De integratie van de reactie op jeugddelinquentie in een wetgeving die ook betrekking heeft op preventie, hulpverlening aan minderjarigen in moeilijkheden en in gevaar en de bescherming van minderjarigen in gevaar, maakt het mogelijk om de aanpak van delinquente minderjarigen - een opvoedkundige en herstelgerichte aanpak met het oog op sociale re-integratie - duidelijker vast te leggen in de grondbeginselen en de algemene doelstellingen inzake opvoeding, responsabilisering, emancipatie en sociale integratie, die voor alle maatregelen van de Franse Gemeenschap gelden.¹⁶

Het decreet van 2018, dat de wet van 2006 volgt, kiest ervoor geen model te kiezen door ‘een beetje van alles’ voor te stellen: bescherming, sanctionering, herstel en zelfs strafrechtelijke vervolging,¹⁷ wat uiteindelijk zou kunnen aansluiten bij de keuze voor een “managementmodel waarin de stakeholders wordt gevraagd om de hoeveelheid aan jeugddelinquentie zo goed mogelijk te beheren in functie van de eigen voorkeuren” (Moreau, 2017, 19). Het beschermingsmodel had trouwens al veel van zijn glans verloren met het verdwijnen van de maatregelen van onbepaalde duur of het belang van de minderjarige als exclusief criterium bij de afhandeling, met de invoering van een hiërarchie van maatregelen volgens de ernst van het feit en mate van proportionaliteit met het gepleegde feit, of met de toevlucht tot plaatsing in een gemeenschapsinstelling als sanctie voor het niet goed uitvoeren van een andere maatregel,.... (Moreau, 2017, 19).

Het decreet legt de nadruk op de opvoeding en re-integratie van jonge delinquenten door het benadrukken van alternatieve maatregelen voor een plaatsing in een gemeenschapsinstelling, zodat deze echt een ultimatum remedium wordt. Om de responsabilisering van de jongere te bevorderen en de hiërarchie van de maatregelen te respecteren, zal de jeugdrechtbank prioriteit moeten geven aan een herstelgericht aanbod en de haalbaarheid onderzoeken van een geschreven project dat door de jongere wordt voorgesteld. De maatregelen in de leefomgeving krijgen de voorkeur boven verwijdering uit het gezin.

¹⁶ P. Rans, toespraak tijdens het colloquium “Le code de la prévention, de l’aide à la jeunesse et de la protection de la jeunesse”, ULB, 9 maart 2018.

¹⁷ Via de uithandengeving, die behouden blijft (zie *Infra*).

Het toepassingsgebied

Het decreet is van toepassing op elke jongere die vervolgd wordt voor een als misdrijf omschreven feit dat werd begaan vóór de leeftijd van achttien jaar. Meerderjarigen die een strafbaar feit plegen, vallen onder het strafrecht voor volwassenen. De maatregelen die door de jeugdrechtbank worden opgelegd, kunnen tot de leeftijd van 20 jaar duren.

De reactie op het niveau van het openbaar ministerie (OM)

Het openbaar ministerie behoudt het monopolie om de zaak voor de jeugdrechtbank te brengen. Zijn afhandelingsmogelijkheden blijven beperkt tot een bemiddelingsvoorstel¹⁸, een seponering zonder meer of vergezeld van een waarschuwingsbrief of een herinnering aan de wet. Het slachtoffer en de jongere kunnen nu ook om bemiddeling verzoeken. Het is belangrijk om er op te wijzen dat de correcte uitvoering van het bemiddelingsvoorstel door de jongere leidt tot het verval van de strafvordering, indien het bemiddelingsvoorstel werd gedaan op initiatief van het parket.

De reactie op het niveau van de jeugdrechtbank

De jeugdrechter en de jeugdrechtbank beschikken over een waaier aan maatregelen waarvan de hiërarchie opnieuw wordt bevestigd: er wordt voorrang gegeven aan het herstelaanbod en het geschreven project van de jongere, een maatregel in de leefomgeving van de jongere geniet de voorkeur boven een plaatsing in een open of gesloten afdeling van een gemeenschapsinstelling, dat een ultimatum remedium moet blijven.

Verwijdering uit de leefomgeving kan pas als er ambulante maatregelen overwogen werden, zoals een ondertoezichtstelling, een prestatie van opvoedkundige aard of algemeen nut, ondersteuning of begeleiding of het behoud in het gezin onder voorwaarden. Bij verwijdering uit het gezin moeten er eveneens prioriteiten gevolgd worden. Achtereenvolgens wordt voorkeur gegeven aan een plaatsing bij familieleden, een pleeggezin, een geschikte onderwijs- of zorginstelling, een open afdeling van een gemeenschapsinstelling en, tot slot, een gesloten afdeling van gemeenschapsinstelling.

Een plaatsing in een gemeenschapsinstelling is nog strikter begrensd met de bedoeling de rechten van de jongeren te versterken. Het wordt enkel “voorbehouden” voor jongeren ouder dan 14 jaar, met uitzonderingen voor jongeren tussen 12 en 14 jaar “die het leven of de gezondheid van anderen ernstig hebben geschaad en wiens gedrag bijzonder gevaarlijk is.” De rechten van de minderjarigen die in een gemeenschapsinstelling worden geplaatst, worden uitgebreid beschreven in een stuk dat speciaal aan deze maatregel is gewijd: er zijn interne en externe beroepsprocedures tegen tuchtrechtelijke sancties en er zullen toezichtcommissies, vergelijkbaar met die in gevangenissen, worden opgericht. Voorts zullen jongeren met een handicap of een psychische stoornis niet langer kunnen worden opgenomen in een gemeenschapsinstelling.

De duur van de voorbereidende fase van de procedure¹⁹ wordt beperkt tot negen maanden en de voorlopige maatregelen stoppen van rechtswege na het verstrijken van die termijn, behoudens uitzondering. Een uitzonderlijke verlenging kan immers worden overwogen “om de als misdrijf omschreven feiten vast te stellen of de persoonlijkheid van de jongere en zijn leefomgeving te leren kennen” of indien de openbare veiligheid zulks vereist. Het is de bedoeling om te voorkomen dat de fase, waarin de schuld van de jongere nog niet vaststaat, maar er wel al voorlopige maatregelen opgelegd kunnen worden, met inbegrip van een plaatsing in een gemeenschapsinstelling, blijft aanslepen.

Hoewel de uithandengeving strijdig is met de bepalingen van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, wordt die maatregel toch behouden als “veiligheidsventiel” (Madrane, 2018, 3). Het uitzonderlijke karakter wordt versterkt door cumulatieve voorwaarden om het gebruik ervan te beperken: recidive (de jongere moest al geplaatst zijn in een gesloten instelling voor een vorig feit) en de ernst van de feiten. Er zijn evenwel afwijkingen mogelijk volgens de ernst van de feiten,²⁰ onvoldoende of helemaal geen medewerking van de jongere aan de voorlopige maatregelen, de leeftijd van de jongere op het moment van het vonnis die een beschermingsmaatregel niet langer mogelijk zou maken.²¹ De uithandengeving is niet langer definitief. De “beschermende” geest van het systeem leidt er immers toe dat elk feit dat door een jongere wordt gepleegd, dient te worden onderzocht door de jeugdrechtbank.²² Men kan een jongere pas uitsluiten van het jeugdrechtstelsel, nadat men er zich van vergewist heeft dat beschermingsmaatregelen ontoereikend zijn.

DE SITUATIE AAN VLAAMSE KANT

In tegenstelling tot de Franse Gemeenschap is er aan Vlaamse kant niet één decreet dat alles integreert. Vlaanderen heeft een decreet dat de hulpverlening aan minderjarigen en hun gezinnen regelt²³ en een apart decreet betreffende het jeugddelinquentierecht.²⁴

HET DECREET INTEGRALE JEUGDHULP

Het aanbod van jeugdhulp wordt in Vlaanderen georganiseerd vanuit verschillende sectoren. Op 1 maart 2014 ging het vernieuwde decreet integrale jeugdhulp (IJH) van kracht. Dit decreet is er op gericht de samen-

¹⁹ Het gaat om de periode die loopt tussen de aanhangig making bij de rechtbank en de beslissing ten gronde.

²⁰ Feiten die bestraft worden met een gevangenisstraf van 10 tot 15 jaar of meer.

²¹ Precies om dat argument te ontcrachten maken de Vlaamse Gemeenschap en de GGC het mogelijk om jongeren tot de leeftijd van 25 jaar (in Vlaanderen) of 23 jaar (in Brussel) te plaatsen (zie *infra*).

²² Decreet van 2018. Commentaar bij de artikelen, 467 (2016-2017) – nr. 1, p. 67.

²³ Decreet van 12 juli 2013 betreffende de Integrale Jeugdhulp, *B.S.* 13 september 2013, 65154.

²⁴ Decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, *B.S.* 26 april 2009, 40831.

werking en afstemming tussen de verschillende sectoren²⁵ die jeugdhulp aanbieden, te verbeteren (Germeijs, 2013).

Het decreet stelt zes doelstellingen voorop (Vlaamse Overheid, 2012). Een eerste doelstelling heeft betrekking op het versterken van de *eigen krachten* van minderjarigen en gezinnen en het inzetten op *vermaatschappelijking* van de zorg. In tweede instantie wil het decreet een *vlotte toegang* mogelijk maken tot de jeugdhulp, zowel in het rechtstreeks, als niet-rechtstreeks toegankelijke aanbod.²⁶ Ook wil men *continuïteit* van de jeugdhulp garanderen. Cliëntoverleg en bemiddeling moeten er voor zorgen dat breuken in de hulpverlening vermeden worden. Een vierde doelstelling betreft het *gepast en alert reageren op verontrustende situaties*. Bij twijfel kunnen hulpverleners een beroep doen op gemandateerde voorzieningen,²⁷ die nagaan of er van overheidswege ingegrepen moet worden en een gerechtelijke tussenkomst noodzakelijk is. Daarnaast wil men een *subsidiar aanbod van crisishulp* consolideren. Voor wie dringend hulp nodig heeft, is er crisishulp 7 dagen op 7, 24 uur op 24. En dit alles – tot slot – met *maximale participatie* van de minderjarige en zijn gezin, ook op beleidsniveau.²⁸

Finaal is de doelstelling dat voor elke hulpvraag zo snel mogelijk en in zo weinig mogelijk stappen het minst ingrijpende en het meest passende beschikbare aanbod wordt gevonden (Vlaamse Overheid, 2012).

Het decreet IJH bevat ook een hoofdstuk ‘gerechtelijke’ jeugdhulp.²⁹ In sommige verontrustende situaties is het nodig om dwingend op te treden in het belang van de minderjarige. Ook deze gerechtelijke tussenkomsten zijn van pedagogische aard. Het afdwingbare karakter doet niets af aan hun finaliteit: namelijk het verlenen van hulp aan minderjarigen en hun gezinnen. Er dient steeds voorkeur gegeven te worden aan de minst ingrijpende maatregel.

Aan minderjarigen worden ook ‘rechten’ toegekend die vastgelegd zijn in het decreet rechtspositie minderjarigen van 7 mei 2004. Het decreet rechtspositie regelt *het recht op jeugdhulp* en *de rechten van minderjarigen in de jeugdhulp*, waaronder het recht op inspraak en participatie, het recht

25 De zes betrokken sectoren zijn: Kind en Gezin, Algemeen Welzijnswerk, Geestelijke Gezondheidszorg, Centra voor Leerlingenbegeleiding, Agentschap Jongerenwelzijn en Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap. Kinder- en jeugdpsychiatrie, drughulpverlening, mutualiteiten, OCMW, huisartsen,... vallen niet onder de Integrale Jeugdhulp (Germeijs, 2013).

26 Rechtstreeks toegankelijke hulp is hulp die voor iedereen vrij toegankelijk is. Het zijn diensten waar jongeren en gezinnen zelf naar toe kunnen stappen voor informatie, hulp, ondersteuning,... zoals bijvoorbeeld de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) of de jongerenadviescentra (JAC). Niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp is meer gespecialiseerd en vaak erg intensief. Op deze hulp kan enkel een beroep gedaan worden via de intersectorale toegangspoort.

27 De gemandateerde voorzieningen zijn het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK) en het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ).

28 Ouders en minderjarigen hebben een vertegenwoordiging in het Managementcomité, de Adviesraad Integrale Jeugdhulp en het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp (IROJ).

29 Decreet IJH van 2014, art. 47-58.

op respect voor het gezinsleven, het klachtrecht,... Ook aan ouders en opvoedingsverantwoordelijkheden worden een aantal rechten toegekend, waaronder de toegang tot het dossier van de minderjarige, het recht op inspraak in de jeugdhulpverlening en het recht op periodieke evaluatie van de jeugdhulp (Vlaamse Overheid, 2012).

HET NIEUWE VLAAMSE JEUGDDELINQUENTIERECHT³⁰ Krachtlijnen van het nieuwe decreet³¹

In de eerste plaats wenst het decreet de *verantwoordelijkheid* van jongeren meer te benadrukken. Het decreet voorziet in heel wat mogelijkheden voor jongeren om verantwoordelijkheid op te (leren) nemen voor de gevolgen van het delict, zoals het uitwerken van een positief project of deelname aan een herstelgericht aanbod. Herstelgericht reageren vormt één van de hoekstenen van het decreet.

Het is tevens de ambitie van het decreet om *snelle en duidelijke* reacties op jeugddelicten mogelijk te maken die *normbevestigend, constructief en herstelgericht* zijn. Om voldoende snel te kunnen reageren worden de reactiemogelijkheden van het jeugdparquet uitgebreid. Er wordt ook duidelijke en klare taal gesproken. Jongeren plegen geen 'als misdrijf omschreven feit', maar een 'jeugddelict'. Er wordt ook niet langer gesproken van 'maatregelen van bewaring, behoeding en opvoeding', maar van 'maatregelen' in de voorlopige fase en van 'sancties' in de fase ten gronde. De jeugdrechter moet ook duidelijk aangeven hoe lang een opgelegde maatregel of sanctie zal duren. Deze kan herzien of ingetrokken worden, maar enkel in een minder ingrijpende of strenge reactie.

Er wordt voorzien in een *gedifferentieerd* aanbod. Het openbaar ministerie, de jeugdrechter en jeugdrechtbank krijgen een uitgebreid en flexibel inzetbaar pallet aan afhandelingsmogelijkheden ter beschikking. Dit maakt het mogelijk om gericht, op maat en op niveau van de minderjarige te kunnen reageren. Daarnaast wordt een keuze gemaakt voor *gescheiden trajecten*. De reactie op een delict wordt met andere woorden duidelijk onderscheiden van de reactie op een onderliggende hulpvraag. Als jongeren een delict plegen, kan daarop een duidelijk afgebakende, delict-specifieke reactie volgen. Als er daarnaast sprake is van een onderliggende problematiek, dan wordt er parallel - in een apart traject - hulp voorzien.

Het decreet hecht ook veel belang aan de *rechtswaarborgen* van jongeren, waaronder het vermoeden van onschuld, het legaliteitsbeginsel en het recht op de bijstand van een (jeugd)advocaat. Het decreet rechtspositie minderjarigen is ook van toepassing op alle diensten die meewerken aan de uitvoering van het jeugddelinquentierecht. Jongeren die van hun vrijheid

³⁰ Voor een meer uitgebreide bespreking verwijzen we naar Put & Leenknecht (2019).

³¹ Ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht. Memorie van toelichting, 1670 (2017-2018) – Nr. 1, p. 5-25.

berooft zijn, kunnen rekenen op interne en externe klachtmogelijkheden. Er wordt ook voorzien in extern, onafhankelijk toezicht op de werking van de gemeenschapsinstellingen.³²

Daarnaast wil het decreet de ouders of andere opvoedingsverantwoordelijken actiever betrekken in alle stadia van de procedure. Ze worden gezien als partners in het traject. In het decreet zit in verschillende reacties een *contextgerichte werking* vervat. Ook wanneer jongeren geplaatst zijn, dienen ouders maximaal betrokken te worden. Reeds van bij aanvang dient voorzien te worden in een opvolging na de gesloten begeleiding, die ook een ondersteuning of begeleiding voor ouders of opvoedingsverantwoordelijken inhoudt. Wanneer zij zich echter aan de contextgerichte werking onttrekken of wanneer er signalen zijn die wijzen op een ongepaste reactie of een onbekwaamheid om te reageren op het delinquent gedrag van hun zoon of dochter, kan er met hen delict- en herstelgericht aan de slag gegaan worden. Dit heeft onder meer als doel om tegemoet te komen aan de relationele en materiële gevolgen van een delict en breuken te herstellen.

Tot slot wordt binnen het nieuwe Vlaamse jeugddelinquentierecht *evidence-based* werken als belangrijk werkingsprincipe naar voor geschoven. Het beleid dient wetenschappelijk onderbouwd te worden. Er komen systemen van monitoring, rapportering en evaluatie. Wat werkt dient versterkt te worden, wat niet werkt moet bijgestuurd of verlaten worden. Kennis en inzichten worden gebundeld in een interventiedatabank.

Toepassingsgebied

Het nieuwe Vlaamse jeugddelinquentierecht is van toepassing op jongeren die een delict plegen tussen 12 en 18 jaar. 18-jarigen die een delict plegen, vallen onder het volwassenstrafrecht. Jongeren onder de 12 jaar die een strafbaar feit plegen, kunnen enkel doorverwezen worden naar de jeugdhulpverlening. Maatregelen en sancties die door de jeugdrechter opgelegd worden, kunnen duren tot de leeftijd van 23 jaar en in zeer uitzonderlijke gevallen tot de leeftijd van 25 jaar.

Reacties op het niveau van het openbaar ministerie (OM)

Ook aan Vlaamse kant behoudt het OM of jeugdparket zijn vroegere bevoegdheden. Het jeugdparket heeft nog steeds het monopolie om de jeugdrechter te vatten. Daarnaast kan het parket beslissen om een zaak zonder gevolg te klasseren. Dit kan gepaard gaan met een waarschuwingsbrief of een herinnering aan de wet. Het parket dient ook, als aan de gestelde voorwaarden³³ is voldaan, systematisch een bemiddelingsaanbod te doen. Samen met een onpartijdige bemiddelaar wordt dan bekeken hoe de morele en materiële schade ten gevolge van het delict hersteld kan worden.

³² <https://www.cvtj.be/homepage>.

³³ Het slachtoffer dient geïdentificeerd te zijn, er dienen ernstige aanwijzingen van schuld te zijn en de minderjarige mag de feiten niet ontkennen.

De mogelijkheden van de Vlaamse jeugdparquetten worden nog verder uitgebreid. Zo kan het parket voorwaarden opleggen, waaronder naar school gaan, het volgen van een leerproject, het verbod om op bepaalde plaatsen te komen of met bepaalde personen om te gaan. Als de opgelegde voorwaarden goed nageleefd worden, dan wordt de zaak geseponneerd. Nieuw is ook dat het parket aan de jongere kan voorstellen om zelf een positief project uit te werken, waarmee de jongere de kans krijgt om zelf invulling te geven aan de wijze waarop hij zijn verantwoordelijkheid wenst op te nemen.³⁴ Als hij het project tot een goed einde brengt, betekent dit het einde van de reactie op het delict. De reden om de bevoegdheden van het parket uit te breiden is tweevoudig: enerzijds om voldoende snel te kunnen reageren, anderzijds om te vermijden dat jongeren verder doordringen in het gerechtelijk systeem.³⁵

Reacties op het niveau van de jeugdrechtbank

De jeugdrechter beschikt over een divers pakket aan reactiemogelijkheden, zowel in de voorlopige fase, als in de fase ten gronde. In principe duurt de voorlopige of onderzoeksfase zes maanden, maar deze termijn kan om uitzonderlijke redenen verlengd worden,³⁶ met een maximumtermijn van twee jaar.

In de voorlopige fase beschikt de jeugdrechter over een aantal mogelijkheden waarover ook het jeugdparquet beschikt, zoals een herstelrechtelijk aanbod,³⁷ een positief project of het opleggen van voorwaarden, waaronder ook een leerproject of gemeenschapsdienst. De jeugdrechter kan ook kiezen voor een ambulante maatregel, zoals bijvoorbeeld een contextbegeleiding ter ondersteuning van de jongere en zijn gezin. Een vorm van hulpverlening als antwoord op een delict kan dus wel, maar enkel binnen een duidelijk en afgebakend kader.³⁸ De wet voorziet ook in een subsidiariteitsregeling. Een herstelrechtelijk aanbod of positief project genieten de voorkeur boven een ambulante maatregel. Een plaatsing dient het ultimatum remedium te zijn.

Een plaatsing in een gemeenschapsinstelling is enkel mogelijk na een gesloten oriëntatie van (maximum) 1 maand. Dit is slechts mogelijk als de jongere minstens 14 jaar oud is, hij zeer ernstige feiten beging en een gevaar vormt voor zichzelf of anderen. Tijdens deze oriëntatie wordt een multidisciplinaire screening en risicotaxatie uitgevoerd met de bedoeling een antwoord te geven op twee belangrijke vragen. Is geslotenheid verder nodig? En zo ja, hoe lang is geslotenheid nodig? Binnen de 10 dagen dient er een advies voor de jeugdrechter opgesteld te worden. In het geval

34 De jongeren kan hierbij ondersteund worden door zijn/haar advocaat. In dit kader wordt tevens een rol voorzien voor de diensten voor herstelgerichte en constructieve afhandeling (HCA-diensten).

35 Ontwerp van decreet betreffende het jeugdgedelinquentierecht. Memorie van toelichting, 1670 (2017-2018) – Nr. 1, p. 11-12.

36 Deze redenen zijn tweevoudig: 1) het onderzoek naar de feiten is nog niet afgerond, 2) het jeugddelict betreft een feit dat voor volwassenen kan leiden tot een opsluiting van vijf jaar of een zwaardere straf.

37 Dit aanbod kan zowel een herstelbemiddeling, als een herstelgericht groepsoverleg (Hergo) zijn.

38 Ontwerp van decreet betreffende het jeugdgedelinquentierecht. Memorie van toelichting, 1670 (2017-2018) – Nr. 1, p. 15-16.

de jeugdrechter beslist dat geslotenheid verder nodig is, wordt in de resterende periode een oriëntatieverslag opgesteld. Tot slot kan de jeugdrechter ook maatregelen opleggen ten aanzien van de ouders of andere opvoedingsverantwoordelijken.

In de fase ten gronde beschikt de jeugdrechter over een aantal bijkomende mogelijkheden. Zo kan hij de jongere berispen of vaststellen dat de reeds uitgevoerde maatregel die in de voorlopige fase opgelegd werd, als sanctie volstaat. Een jongere kan ook geplaatst worden in een gemeenschapsinstelling voor een gesloten begeleiding van 3, 6 of 9 maanden. Als alternatief wordt ook gedacht aan het inzetten van innovatieve, digitale tools die toezicht van op afstand mogelijk maken (bv. inbellen via Smartphone, FaceTime en Skype) op voorwaarde dat in de nodige begeleiding voorzien wordt. Er wordt voor minderjarigen niet gekozen voor een systeem van enkelbanden (Vandeurzen, 2017). Het decreet voorziet ook in gesloten zorg voor jongeren met een psychische of psychiatrische problematiek. Zorg en beveiliging staan hier centraal.

Daarnaast wordt ook voorzien in een langdurige gesloten begeleiding van maximum 7 jaar voor jongeren van 16 en 17 jaar oud, 5 jaar voor jongeren van 14 en 15 jaar oud en 2 jaar voor jongeren van 12 en 13 jaar oud. Dit kan enkel opgelegd worden onder zeer strikte voorwaarden. Zo moet er onder meer sprake zijn van zeer ernstige feiten en moet er nood zijn aan beveiliging. Een langdurige gesloten begeleiding wordt steeds gecombineerd met een terbeschikkingstelling van de jeugdrechtbank van maximaal 10 jaar.

De mogelijkheid om jongeren langdurig te plaatsen, is bedoeld als alternatief voor een mogelijke uithandengeving van jongeren die vlak voor hun meerderjarigheid zeer ernstige feiten plegen.³⁹ Desondanks werd er toch voor gekozen om de omstrede uithandengeving te behouden. Volgens Pleysier (2018) ondergraaft de Vlaamse Regering hiermee meteen al zijn ambitie om te streven naar een *evidence-based* jeugddelinquentierecht. Meerdere onderzoeken tonen immers aan dat jongeren die uit handen worden gegeven, later meer kans maken om nieuwe feiten te plegen en voor de strafrechter te verschijnen. De voorwaarden om uit handen te geven worden wel verstrengd.

DE SITUATIE IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST (BHG)

BEVOEGDHEIDSVERDELING EN ALGEMENE FILOSOFIE

De situatie van de jongeren die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) wonen, is vrij complex. De 'vrijwillige' hulpverlening is een aangelegenheid die valt onder de bevoegdheid van de Gemeenschappen. Jongeren die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen en nood hebben

³⁹ Ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht. Memorie van toelichting, 1670 (2017-2018) – Nr. 1, p. 64-65.

aan vrijwillige hulp vallen onder de toepassing van hetzij het decreet van de Franse Gemeenschap van 18 januari 2018, hetzij het decreet IJH van de Vlaamse Gemeenschap van 12 juli 2013. Als er echter sprake is van een 'gerechtelijke' tussenkomst (gedwongen hulpverlening) valt dit onder de bevoegdheid van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC). Laatstgenoemde is immers bevoegd voor maatregelen die rechtstreeks rechten en verplichtingen aan natuurlijke personen opleggen (Teitelbaum, 2019). In 2004 werd in dit kader een ordonnantie uitgevaardigd.⁴⁰

Ten gevolge van de zesde staatshervorming is de GGC ook bevoegd geworden voor minderjarigen die vervolgd worden voor een 'als misdrijf omschreven feit'. Net zoals de Franse Gemeenschap besliste de GGC om beide aangelegenheden – gedwongen hulpverlening en reactie op een 'als misdrijf omschreven feit' – in één en dezelfde ordonnantie op te nemen, zijnde de ordonnantie van 16 mei 2019 betreffende de jeugdhulpverlening en jeugdbescherming. De concrete uitvoering van de ordonnantie zal echter afhangen van hetgeen door de Gemeenschappen voorzien wordt, die samenwerkingsovereenkomsten zullen moeten afsluiten voor het ter beschikking stellen van hun diensten en voorzieningen met het oog op de uitvoering van de maatregelen ten aanzien van de Brusselse jongeren.

De algemene bepalingen, de definities, het toepassingsgebied en de algemene beginselen van deze ordonnantie doen sterk denken aan de hoger beschreven teksten van de Gemeenschappen en verwijzen onder meer naar de fundamentele rechten van jongeren, het belang van het kind, de prioriteit voor hulpverlening in de leefomgeving, de doelstelling inzake de eerbiediging en bevordering van de uitoefening van het opvoedingsrecht en de opvoedingsplicht van ouders, de doelstellingen inzake opvoeding, herstel, responsabilisering, emancipatie en sociale integratie van jongeren die vervolgd worden voor als misdrijf omschreven feiten.⁴¹

HULPVERLENING VOOR JONGEREN DIE IN HET BHG WONEN

Wat de 'vrijwillige' hulpverlening betreft, verwijzen we – zoals hoger reeds aangegeven – naar de respectievelijke decreten van de Franse en Vlaamse Gemeenschap. Wat de 'gedwongen' hulpverlening betreft, kunnen we verwijzen naar titel II van de ordonnantie van 16 mei 2019. De algemene beginselen en de inhoud van de ordonnantie van 29 april 2004 betreffende de gedwongen jeugdhulpverlening zijn bijna volledig overgenomen in deze ordonnantie. De enige inhoudelijke wijziging betreft de duur van de voorbereidende fase die van zes naar negen maanden gaat, zoals in het decreet van de Franse Gemeenschap van 2018.

⁴⁰ Ordonnantie van 29 april 2004 inzake hulpverlening aan jongeren, B.S. 1 juni 2004, 41949.

⁴¹ Gemakshalve spreken we van een MOF.

De ordonnantie voorziet, naar het voorbeeld van de gemeenschapsdecreten, de volgende elementen: 1) een subsidiariteitsbeginsel waarbij voorrang wordt gegeven aan vrijwillige boven gedwongen hulp, 2) een onderscheid tussen een normale en hoogdringende procedure, 3) een brede waaier aan diverse maatregelen en 4) een hiërarchische indeling van de maatregelen waarbij maatregelen die de jongere in zijn leefomgeving laten de voorkeur krijgen op plaatsingsmaatregelen.⁴²

JEUGDBESCHERMING OF DE REACTIE OP ALS MISDRIJF OMSCHREVEN FEITEN

Krachtlijnen van de nieuwe ordonnantie

Noch in de ordonnantie, noch in de memorie van toelichting worden de krachtlijnen inzake de aanpak van jongeren die een ‘als misdrijf omschreven feit’ pleegden, duidelijk geëxpliciteerd. De ordonnantie streeft evenwel naar een vorm van synthese tussen de decreten van de Gemeenschappen. Ze presenteert zich als een hybride regeling die de “keuze maakt om een jeugdbeschermingssysteem in stand te houden. Ze integreert evenwel begrippen uit het sanctierecht waarbij de verantwoordelijkheid van de jongere, zijn ouders en het criterium van de bescherming van de maatschappij benadrukt worden. Ook zijn herstelgerichte elementen die de jongere actief betrekken bij de afhandeling van het delict, in ruime mate opgenomen in het ontwerp” (Teitelbaum, 2019, 6).

Toepassingsgebied

Net zoals aan Vlaamse kant is de ordonnantie enkel van toepassing op jongeren die een delict plegen tussen 12 en 18 jaar. Jongeren die de leeftijd van 12 jaar nog niet hebben bereikt en een ‘als misdrijf omschreven feit’ plegen, worden geacht niet-verantwoordelijk te zijn voor hun daden. Wat de maximumleeftijd betreft, is de ordonnantie enkel van toepassing indien het feit gepleegd is vóór de leeftijd van 18 jaar. Maatregelen die door de jeugdrechter opgelegd worden, kunnen wel verder lopen tot de leeftijd van 20 jaar en in uitzonderlijke gevallen tot de leeftijd van 23 jaar (zie *infra*).

Reacties op het niveau van het openbaar ministerie (OM)

Met het oog op het respecteren van de fundamentele rechten van de verdediging en een eerlijk proces werd er voor gekozen om de bevoegdheden van het parket niet uit te breiden (Teitelbaum, 2019, 7). De mogelijkheden van het parket zijn beperkt tot: het seponeren van de zaak - al dan niet voorafgegaan door een waarschuwingsbrief of een terechtwijzing - en het doen van een bemiddelingsvoorstel op voorwaarde dat er een slachtoffer geïdentificeerd is. De uitvoering van het bemiddelingsakkoord leidt niet noodzakelijk tot het verval van de strafvordering.

Reacties op het niveau van de jeugdrechtbank

De maatregelen vervat in de in 2006 hervormde wet van 1965, die als

⁴² Ontwerp van ordonnantie betreffende de jeugdhulpverlening en jeugdbescherming. Memorie van toelichting, B-175/1 (2018/2019), p. 10.

volledig genoeg beschouwd worden om een passend antwoord te bieden op jeugd delinquentie, worden nagenoeg allemaal overgenomen, behalve diegene die nooit in werking zijn getreden. Ook de hiërarchie in de afhandelingsmogelijkheden blijft van toepassing. Zo dient er voorrang gegeven te worden aan een herstelrechtelijk aanbod en het project van de jongere; een maatregel in de leefomgeving van de jongere⁴³ wordt verkozen boven een plaatsingsmaatregel; en in het geval van een plaatsing in een gemeenschapsinstelling wordt voorrang gegeven aan een plaatsing in een open, boven een gesloten afdeling.⁴⁴ Slechts in laatste instantie kan een jongere uit handen gegeven worden.

Het herstelrechtelijk aanbod verschilt enigszins van wat de twee decreten bepalen. De dienst die op verzoek van de rechter of de rechtbank belast wordt met de uitvoering van het herstelrechtelijk aanbod kan in overleg met de partijen het geschiktste aanbod, bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg (HERGO) kiezen. Het gaat om een innovatie die de groei van het herstelgericht groepsproces moet bevorderen (Teitelbaum, 2019, 10). De partijen kunnen op elk moment van de procedure ook om bemiddeling verzoeken, zoals dat ook voor volwassenen mogelijk is, voor zover de Procureur des Konings op de hoogte is van de feiten. Deze 'buitengerechtigde' bemiddeling is nieuw.

Een andere nieuwigheid en specificiteit van de ordonnantie is het aanbod tot ondersteuning van het ouderschap dat zowel door het parket, als door de jeugdrechter of de jeugdrechtbank kan worden geboden aan ouders die zich 'overweldigd' zouden voelen door de delinquentie van hun kind. Deze 'ouderstage' is geen sanctie, zoals het geval was in de wet van 8 april 1965, maar een aanbod tot ondersteuning van het ouderschap (Teitelbaum, 2019, 18).

Het 'geschreven project' wordt omgedoopt tot het 'project van de jongere'. De rechter of rechtbank zal een dienst aanwijzen die de jongere zal bijstaan bij het uitwerken van zijn project en een andere dienst die de uitvoering ervan zal opvolgen. "Deze twee diensten hoeven niet noodzakelijkerwijs dezelfde te zijn in de beide fasen. Het zou kunnen gaan om diensten die instaan voor de uitvoering van herstelrechtelijk aanbod, om de bevoegde sociale dienst of om diensten die in de leefomgeving van de jongere optreden."⁴⁵

43 Dit kan onder meer betekenen dat de jongere een prestatie van opvoedkundige aard en algemeen nut moet leveren, dat er voorwaarden worden opgelegd, dat hij hulp moet gaan zoeken (bijvoorbeeld voor een verslavingsproblematiek), dat hij een vorming of leerproject dient te volgen, dat hij verplicht wordt deel te nemen aan begeleide sportieve, sociale of culturele activiteiten,...

44 Een plaatsing in een gesloten afdeling is enkel mogelijk voor jongeren die de leeftijd van 14 jaar bereikt hebben. In zeer uitzonderlijke omstandigheden kan hiervan afgeweken worden.

45 Ontwerp van ordonnantie betreffende de jeugdhulpverlening en jeugdbescherming. Memorie van toelichting, B-175/1 (2018/2019), p. 26.

De termijn van de voorbereidende fase is vastgesteld op negen maanden. Overschrijding wordt bestraft met stopzetting van de maatregelen.

Verlengingen die in totaal niet langer dan 24 maanden mogen duren, zijn echter mogelijk voor minderjarigen die een MOF hebben gepleegd. De ordonnantie voorziet in de mogelijkheid om de maatregelen ten gronde te verlengen tot de maximumleeftijd van 23 jaar in geval van gevaarlijk gedrag of wanneer het als misdraad omschreven feit werd gepleegd na de leeftijd van 16 jaar.⁴⁶ De verhoging van de leeftijd waarop jongeren nog worden toegelaten tot het jeugdbeschermingsrecht is een soort afzwakking van het behoud van de uithandengeving, die, met een verstrenging van de voorwaarden, van toepassing blijft als de jongere niet vatbaar is voor de beschermingsmaatregelen (Teitelbaum, 2019, 11).

VERSCHILLENDE BENADERINGEN VAN JEUGDDELINQUENTIE?

Naar aanleiding van hun nieuwe bevoegdheid hebben zowel de Franse en Vlaamse Gemeenschap, als het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nieuwe wetgeving ontwikkeld met betrekking tot de aanpak van jeugd-delinquentie. In voorgaande punten werd kort ingezoomd op de belangrijkste krachtlijnen van de uitgevaardigde decreten en ordonnantie en de reacties die in elk van de betrokken gemeenschappen of het Gewest mogelijk zijn ten aanzien van minderjarigen die een delict of een 'als misdrijf omschreven feit' pleegden. Hoewel er heel wat gelijkenissen vast te stellen zijn, waaronder de keuze voor een specifiek jeugd(beschermings) recht dat verschilt van dat van het volwassenenstrafrecht, de voorrang die wordt gegeven aan het herstelrechtelijk aanbod, de hiërarchie van de maatregelen (of sancties), de wens om de rechten van de jongeren en hun gezin te versterken,... verschillen de decreten en de ordonnantie op een aantal punten van elkaar. De belangrijkste verschillen worden hieronder kort aangestipt.

DE LEEFTIJDGRENZEN

De Gemeenschappen hebben gekozen voor verschillende leeftijdsgrenzen bij het bepalen vanaf welke leeftijd en tot welke leeftijd het jeugd(de)linquentie)recht van toepassing is. De Franse Gemeenschap heeft geen minimumgrens vastgesteld waaronder de minderjarige automatisch wordt beschouwd als een minderjarige die moet worden geholpen, ook al zijn de maatregelen ten gronde die voor hem kunnen worden getroffen, beperkt tot een berisping.

De verhoging van de leeftijdsgrenzen voor de Nederlandstalige en Brusselse minderjarigen maakt een verlenging van de maatregelen ten gronde tot de leeftijd van 23 jaar mogelijk – aan Vlaamse kant zelfs uitzonderlijk tot 25 jaar – terwijl dat niet mogelijk is in de Franse Gemeen-

schap wegens stopzetting van de maatregelen op 20 jaar.⁴⁷ De leeftijdsgrenzen voor plaatsing in een open of gesloten afdeling van een gemeenschapsinstelling zijn dezelfde.

Tabel 1. Leeftijdsgrenzen in de Gemeenschappen en het BHG

	Franse Gemeenschap	Vlaamse Gemeenschap	BHG
Reactie op het misdrijf voor jongeren < 12 jaar	Enkel maatregelen van begeleiding in de voorlopige fase / Enkel berisping in de fase ten gronde	Enkel doorverwijzing mogelijk naar hulpverlening	Enkel doorverwijzing mogelijk naar hulpverlening
MOF – beëindiging van voorlopige maatregelen	max 20 jaar	23 jaar	20 jaar
MOF – beëindiging van maatregelen ten gronde	max 20 jaar	23 jaar (uitzonderlijk 25 jaar)	23 jaar
Plaatsing in een GI	14 jaar (uitzonderlijk 12 jaar indien ernstige schade aan leven of gezondheid van anderen + beschouwd als ‘zeer gevaarlijk’)	14 jaar (uitzonderlijk 12 jaar in geval van zeer ernstige feiten en gevaar voor openbare veiligheid)	14 jaar (uitzonderlijk 12 jaar indien ernstige schade aan leven of gezondheid van anderen + beschouwd als ‘zeer gevaarlijk’)

DE ROL VAN HET PARKET

Aan Vlaamse kant worden de bevoegdheden van het parket gevoelig uitgebreid. Het parket kan aan de jongere een ‘positief project’ voorstellen of een door de jongere voorgesteld ‘positief project’ goedkeuren. Daarnaast kan het parket ook voorwaarden, zoals bijvoorbeeld een contactverbod of het volgen van een leerproject, aan een jongere opleggen. Als deze voorwaarden goed nageleefd worden, dan wordt de zaak geseponneerd. Aan Franstalige zijde en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden de bevoegdheden van het parket niet uitgebreid (zie *supra*) en kan het ‘geschreven project’⁴⁸ of het ‘project van de jongere’⁴⁹ pas bij de start van de procedure voor de jeugdrechtsbank worden overwogen.

Voorts maken het decreet van de Vlaamse Gemeenschap en de ordonnantie van de GGC dezelfde keuze om de uitvoering van een bemiddelingsvoorstel op initiatief van de Procureur des Konings niet te koppelen aan het verval van de strafvordering. Bemiddeling wordt er georganiseerd als een parallel proces, los van de gerechtelijke procedure.

⁴⁷ Er dient opgemerkt te worden dat Franstalige jongeren, met inbegrip van Franstalige jongeren woonachtig in Brussel- Hoofdstad, zich wel kunnen laten begeleiden door een dienst die actief is in de leefomgeving van de jongere (Service d’Action en Milieu Ouvert (AMO)) en dit tot de leeftijd van 22 jaar.

⁴⁸ In het decreet van 2018.

⁴⁹ In de Brusselse ordonnantie.

MAATREGELEN TEN AANZIEN VAN DE OUDERS

Aan Vlaamse kant heeft men de ambitie om ouders en opvoedingsverantwoordelijken actiever te betrekken bij de afhandeling van een delict. Ze worden aanzien als partners in het traject. In het decreet zit in verschillende reacties een contextgerichte werking vervat. Daarnaast kan de jeugdrechter ook bepalen dat er met de ouders delict- en herstelgericht aan de slag gegaan moet worden.

In de Franse Gemeenschap heeft elke maatregel in de eerste plaats betrekking op de jongere. Zijn gezin kan erbij betrokken worden als het om een begeleidingsmaatregel gaat. In het geval van een plaatsing in een gemeenschapsinstelling dient, zoals ook de kinderrechtencommissaris onderstreept, deze plaatsing steeds gepaard te gaan met een follow-up van het gezin vanaf het begin van de plaatsing.⁵⁰

De Brusselse ordonnantie doet een ‘vernieuwend’ voorstel en voorziet in een vrijwillig aanbod tot ondersteuning van het ouderschap, zowel op het niveau van de Procureur des Konings, als op het niveau van de jeugdrechter of de jeugdrechtbank. De vraag is wel welke diensten van de Franse en Vlaamse Gemeenschap ertoe gemachtigd zullen zijn om dat aanbod te organiseren.

GESCHEIDEN TRAJECTEN

Aan Vlaamse kant wordt gekozen voor gescheiden trajecten, wat wil zeggen dat de reactie op een delict duidelijk onderscheiden moet worden van de reactie op een mogelijke onderliggende problematiek. Dit betekent niet dat jongeren die een jeugddelict hebben gepleegd, niet meer in aanmerking zouden komen voor jeugdhulpverlening. Een reactie op een delict staat jeugdhulpverlening in een vrijwillig kader immers niet in de weg. Als blijkt dat er nood is aan ‘vrijwillige’ hulpverlening, kunnen de betrokkenen doorverwezen worden naar de gepaste hulp. Wanneer er echter nood blijkt aan ‘gedwongen’ hulpverlening, omdat er sprake is van een verontrustende situatie, wordt voorzien in een ‘derde vorderingsgrond’. Op het moment van de vaststelling van de achterliggende verontrustende situatie, kan het openbaar ministerie een beroep doen op deze nieuwe vorderingsgrond. Op die manier wordt het mogelijk om jeugdhulpverlening en de reactie op een delict via twee onderscheiden, maar combineerbare sporen, hetzij gelijktijdig, hetzij achtereenvolgens in te zetten. Daarnaast is jeugdhulpverlening ook mogelijk als reactie op een delict, bijvoorbeeld in het kader van een ambulante maatregel of als opgelegde voorwaarde, maar deze dient uitdrukkelijk beperkt te zijn in de tijd.

Deze keuze wordt niet gemaakt in de Franse Gemeenschap, noch in het BHG. Hier blijven allicht de gangbare praktijken bestaan die sterk lijken te verschillen van arrondissement tot arrondissement. In sommige gerechte-

⁵⁰ B. Devos, toespraak op het colloquium “Le code de la prévention, de l’aide à la jeunesse et de la protection de la jeunesse”, ULB, 9 maart 2018.

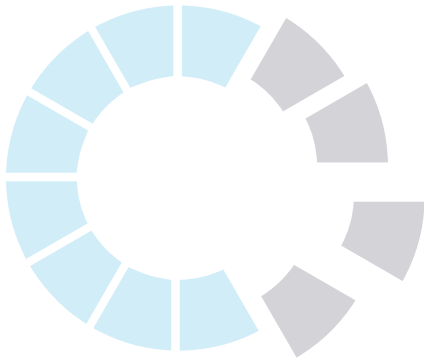

lijke arrondissementen heeft men beslist om niet te werken met parallelle dossiers. Als een jongere reeds een gerechtelijk dossier heeft in het kader van een problematische opvoedingssituatie en hij pleegt vervolgens een als misdrijf omschreven feit (MOF), dan wordt het (eerste) dossier gesloten en wordt een MOF- dossier geopend. Er zal dan verder hulp geboden worden als onderdeel van de reactie op het misdrijf. Als eerst het delict aan het licht komt en uit het maatschappelijk onderzoek blijkt dat er ook sprake is van een onderliggende problematische opvoedingssituatie, dan zal men dit ook mee opnemen in de reactie op het misdrijf. In andere arrondissementen worden er, naar analogie met wat het nieuwe Vlaamse decreet beoogt, parallelle dossiers gecreëerd, waarbij de hulpverlening in het kader van de problematische opvoedingssituatie onderscheiden wordt van de reactie op het gepleegde feit. Dit zou in theorie tot meer duidelijkheid moeten leiden, maar kan ook vragen doen rijzen bij de zin of betekenis van de verschillende interventies (of het optreden van verschillende actoren), zeker in het geval er geen of weinig onderling overleg wordt gepleegd.

HET MODELLENDEBAT

Aansluitend bij het vorige punt kiest de Vlaamse Gemeenschap er in het decreet betreffende het jeugdstrafrecht uitdrukkelijk voor om niet meer te spreken van jeugdbescherming. De filosofie van de bescherming behoort daarmee, althans wat Vlaanderen betreft, definitief tot het verleden (Decock & Van Rumst, 2019). Als alternatief voor het beschermingsmodel wordt niet gekozen voor één allesomvattend model, maar voor uiteenlopende kaders, met name herstel, sanctie, zorg en beveiliging, die duidelijk te onderscheiden zijn van het kader van de jeugdhulpverlening. Zowel de Franse Gemeenschap als het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kiezen er daarentegen uitdrukkelijk voor om te blijven uitgaan van het beschermingsmodel, zij het aangevuld met elementen uit andere modellen, waaronder het herstel- en sanctiemodel.

Het feit dat een andere keuze gemaakt wordt uit zich ook in de taal. Aan Vlaamse kant wordt niet langer gesproken van een 'als misdrijf omschreven feit', maar van een 'jeugddelict'. De jeugdrechter spreekt ook geen 'beschermingsmaatregelen' uit, maar 'maatregelen' in de voorbereidende rechtspleging en 'sancties' in de rechtspleging ten gronde. Er wordt gekozen voor duidelijke en klare taal. In het verleden werd meermaals gewezen op een verschillend discours ten noorden en ten zuiden van de taalgrens (Christiaens & Cartuyvels, 2007; Dumortier, 2001). Onderzoek heeft echter aangetoond dat er weinig fundamentele verschillen zijn in de dagelijkse beslissingspraktijk van Vlaamse en Franstalige jeugdrechters (Gilbert et al., 2012; Goedseels, 2015). Of de keuze voor het al dan niet behouden van het beschermingsmodel in de nieuwe wetgeving zich zal vertalen naar verschillen in de concrete beslissingspraktijk of zich vooral situeert op het niveau van het discours, zal de toekomst – of toekomstig onderzoek – moeten uitwijzen.

TOT SLOT ENKELE KRITISCHE REFLECTIES

De keuzes die de Gemeenschappen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben gemaakt, getuigen op heel wat vlakken van een gemeenschappelijke visie. Anderzijds zijn er ook een aantal twistpunten zichtbaar: rond de rol van het parket, de filosofie die aan de basis van het herstelrechtelijk aanbod ligt – alternatieve benadering dan wel buitengerechtelijk proces –, reacties ten aanzien van de ouders en de verschillende leeftijdsgrenzen. Enkele van deze twist- of verschilpunten kunnen mogelijk bij de toepassing van de Brusselse ordonnantie voor problemen zorgen. Brusselse jeugdrechters zijn immers voor de uitvoering van opgelegde maatregelen afhankelijk van de diensten en voorzieningen van de Gemeenschappen, in hoofdzaak de Franse Gemeenschap, gelet op het (Franstalige) profiel van de MOF-minderjarigen in het Brussels Gewest. Waar zullen Franstalige Brusselse jongeren die door de jeugdrechter geplaatst werden tot aan de leeftijd van 23 jaar terecht kunnen, aangezien de leeftijdsgrens voor een plaatsing in een gemeenschapsinstelling in de Franse Gemeenschap op 20 jaar is vastgesteld? Afgezien van de onontbeerlijke samenwerkingsovereenkomsten waarover momenteel wordt onderhandeld, zou een mogelijke oplossing erin kunnen bestaan dat extra middelen uitgetrokken worden zodat de GGC een eigen beleid (met ook eigen voorzieningen en diensten) kan voeren.

De verschillende wetgevingen geven een grote plaats aan het herstelmodel via het herstelrechtelijk aanbod en het ‘geschreven project’, het ‘project van de jongere’ of het ‘positief project’ volgens de wetgeving in kwestie. Deze ‘maatregelen’ lijken symbool te staan voor het streven om de jongere te responsabiliseren en om rekening te houden met het slachtoffer. Het begrip ‘responsabilisering’ komt in alle wetsteksten voor. Men mag echter niet vergeten dat een minderjarige zich in een dubbele positie bevindt: hij is zowel adolescent die nog volop aan het ontwikkelen is, als pleger van een als misdrijf omschreven feit of jeugddelict. Als men vooral focust op de individuele verantwoordelijkheid van de jongere en daarbij de maatschappelijke verantwoordelijkheid terzijde schuift, riskeert men dat de jongere zich heel alleen voelt terwijl hij nog in volle ontwikkeling is en de steun van volwassenen (familie, omgeving, maatschappelijk werkers, gerechtelijke actoren) nog erg nodig heeft bij de ontwikkeling van zijn bereidheid om verantwoordelijkheid op te nemen voor zijn daden (Ravier, 2016, 24). Er dient vermeden te worden dat een jongere er alleen voor staat en het project een ‘gestandaardiseerd pakket’ wordt dat op de één of andere manier opgelegd wordt aan jongeren die niet weten welk project ze moeten voorstellen, noch hoe ze hun verantwoordelijkheid kunnen opnemen. Het is daarom belangrijk om voldoende garanties te voorzien zodat het voorstel van de jongere zelf kan komen. Daarbij mag ook de maatschappelijke verantwoordelijkheid niet terzijde geschoven worden en dient ondersteuning voorzien te worden door een begeleidende dienst, zowel tijdens de uitwerking, als de uitvoering van het project.

Dezelfde bedenking gaat – zeker voor de Vlaamse Gemeenschap – ook op voor wat het aanspreken van ouders op het opnemen van hun verantwoordelijkheid betreft. Hoe zal het delict- en herstelgericht werken met ouders in de concrete praktijk invulling krijgen? Wat met gezinnen voor wie het leven al heel wat uitdagingen en moeilijkheden inhoudt? Sommige zaken zijn nog onduidelijk en vragen om verheldering, zodat de positieve verantwoordelijkheid niet zou omslaan in een individueel schuldmodel (Put et Pleysier, 2018a, 2018b).

Plaatsing in een gemeenschapsinstelling wordt in alle teksten voorgesteld als het laatste redmiddel, zoals aanbevolen wordt door internationale rechtsnormen, waaronder die van het Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties. Plaatsingsmaatregelen blijven evenwel zeer aanwezig in het arsenaal van maatregelen in alle wetgevingen. We weten ook uit onderzoek hoe vaak jeugdrechters overgaan tot een plaatsingsmaatregel in een gemeenschapsinstelling en hoe weinig ze gebruik maken van het herstelrechtelijk aanbod (Gilbert et al., 2012; Goedseels & Gilbert, 2013; Mahieu & Ravier, 2013). En we weten ook hoezeer opsluiting van jongeren een negatieve impact kan hebben op hun zelfbeeld en kan leiden tot stigmatisering, voortijdig schoolverlaten, uiteenvallen van het gezin, enz. (DelensRavier, 2007). Hopelijk zal de volgorde van prioriteiten die in de teksten is vastgelegd, geen dode letter blijven en de praktijk van jeugdmagistraten mee helpen beïnvloeden.

Zowel de decreten van de Vlaamse en Franstalig Gemeenschap, als de Brusselse ordonnantie getuigen van de wil om de rechtswaarborgen van jongeren te verstevigen. Maar de vraag kan gesteld worden of de rechtswaarborgen van jongeren effectief goed beschermd worden? Door het jeugdparquet aan Vlaamse kant meer uitgebreide bevoegdheden te geven (waaronder het verbinden van voorwaarden aan een eventuele seponering) kan men enerzijds sneller op de bal spelen en vermijden dat jongeren verder doordringen in het gerechtelijk systeem. Anderzijds komt daardoor het vermoeden van onschuld op de helling te staan. Ook een leerproject of gemeenschapsdienst van 60 uur tijdens de voorbereidende rechtspleging, waar in principe enkel maatregelen van bewaring en onderzoek mogelijk zijn, doen vragen rijzen bij het respect voor het vermoeden van onschuld. Op dit vlak lijkt zich aan Vlaamse kant ook een ‘verstrenging’ voor te doen. Vroeger bedroeg het aantal uren leerproject of gemeenschapsdienst in de voorlopige fase 30 uur (nu is het 60 uur), in de fase ten gronde kan het zelfs oplopen tot 220 uur. Ook is er nu de mogelijkheid van een *lange* detentie met een maximum van zeven jaar, weliswaar bedoeld als alternatief voor de uithandengeving, maar die wordt niet afgeschaft.

Ondanks het feit dat een aantal onderzoeken de negatieve impact van de uithandengeving op de reïntegratie van jongeren hebben aangetoond (Detry, 2016; Nuytiens, Jaspers & Christiaens, 2015a, 2015b), blijft de maatregel nog steeds bestaan in alle teksten. Veel actoren wensten de

uithandengeving echter af te schaffen en stelden voor om te investeren in een arsenaal van voldoende uitgebreide, efficiënte en beschikbare reacties, teneinde een constructief antwoord te geven aan alle minderjarigen (Asselman et al., 2018a, 2018b). De argumenten voor het behoud van de uithandengeving hebben echter niet zozeer te maken met de ‘pedagogische’ kwaliteit ervan of met de bescherming van de samenleving, maar veeleer met strategische overwegingen, met name de vrees voor druk om de strafrechtelijke meerderjarigheid te verlagen. De Vlaamse Gemeenschap en de GGC in het Brussels Gewest trachten evenwel het gebruik van de uithandengeving te beperken door een verlenging van de maatregelen tot na de meerderjarigheid toe te staan.

Tot slot verwijzen alle teksten naar (voorziene) evaluaties van de nieuwe wetgeving, die binnen een bepaalde periode uitgevoerd moeten worden. Artikel 96 van de Brusselse ordonnantie bepaalt dat het Verenigd College binnen drie jaar na de inwerkingtreding ervan een evaluatierapport moet voorstellen. Artikel 151 van het decreet van de Franse Gemeenschap voorziet eveneens in een externe evaluatie van de relevantie en efficiëntie van de maatregelen die door de hele sector worden uitgevoerd om tegemoet te komen aan de beginselen van het inleidende boek. Artikel 88 van het Vlaams decreet betreffende het jeugddelinquentierecht legt de Vlaamse regering op om binnen drie jaar na de inwerkingtreding van het decreet een rapport bij het Vlaams Parlement in te dienen over de evaluatie van het decreet, met inbegrip van een wetenschappelijke evaluatie van de bepalingen inzake de langdurige gesloten begeleiding en de uithandengeving. De Vlaamse Gemeenschap lijkt hiervoor reeds de basis te hebben gelegd,⁵¹ maar in de Franse Gemeenschap blijft men talmen. En de uitvoering van de Brusselse ordonnantie, die afhankelijk is van de samenwerkingsovereenkomsten, is nog niet aan de orde.

Ondanks deze kritische reflecties dient toch ook benadrukt te worden dat de verschillende wetgevers zich verzet hebben tegen de vaak dwingende oproep voor een strenger veiligheidsbeleid en gekozen hebben voor het behoud van een specifiek recht voor minderjarigen, dat meer gericht is op een opvoedkundige benadering dan op een louter repressieve aanpak, waarbij ze getracht hebben om de belangen en rechten van de jongere, de schadeloosstelling van het slachtoffer en de bescherming van de samenleving te combineren.

⁵¹ In april 2018 is er een vooronderzoek gestart met betrekking tot de “Monitoring en evaluatie van het decreet jeugddelinquentierecht” (<https://steunpuntwvg.be/onderzoeksprogramma/ef49-jeugddelinquentie>).

BIBLIOGRAFIE

- Asselman, Helene, Eef Goedseels, Katrien Herbots, Stefaan Pleysier, Johan Put, Isabelle Ravier, en Benoit Van Keirsbilck.** “Naar een aanpak van jeugddelinquentie in Brussel. Aanbevelingen voor de hervorming van het Brusselse jeugddelinquentierecht.” Brussel: CIDE, DEI, INCC, KEKI, LinC, 2018a.
- Asselman, Helene, Eef Goedseels, Katrien Herbots, Stefaan Pleysier, Johan Put, Isabelle Ravier, en Benoit Van Keirsbilck.** “Vers une approche de la délinquance juvénile à Bruxelles. Recommandations pour la réforme du droit bruxellois de la jeunesse.” Bruxelles: CIDE, DEI, INCC, KEKI, LinC, 2018b.
- Baeselen, Xavier, en Dominique de Fraene.** “Vers une réforme fondamentale de la loi de 1965 relative à la protection de la jeunesse.” *Courrier hebdomadaire du CRISP* 1676–1677, nr. 11 - 12 (2000): 1 - 63.
- Christiaens, Jenneke, en Yves Cartuyvels.** “Le modèle perdu de la justice des mineurs en Belgique ? Entre droit et protection, paternalisme et responsabilisation, gestion des risques et idéal de traitement.” In *La justice pénale des mineurs en Europe. Entre modèle Welfare et inflexions néo-libérales*, redactie door Francis Bailleau en Yves Cartuyvels, 78 - 97. Paris: L’Harmattan, 2007.
- De Bock, Gerda.** *Overheen jeugd en recht: een bijdrage tot het uitvinden van nieuw jeugdrecht*. Antwerpen: Kluwer, 1982.
- Decock, Geert, en Sofie Van Rumst.** “Jeugddelinquentie 2020: een straffer Vlaanderen.” *Tijdschrift Jeugd en Kinderrechten*, nr. 3 (2019): 223 - 26.
- Delens-Ravier, Isabelle.** “L’impact de l’enfermement du point de vue des jeunes: approche psychosociale.” In *L’enfant face à l’enfermement*, redactie door Michel Saint-Remi, 21 - 55. Liège: Editions Jeunesse et Droit, 2007.
- Detry, Isabelle.** “Tu me saisis, je me dessaisis et vogue ta galère...” *Revue de Droit Pénal et de Criminologie* 6 (2016): 653 - 74.
- Dumortier, Els.** “Verslag van werkgroep 3: de rol van de verschillende actoren. Studiedag van 16 maart 2001 ‘De inzet en praktijk van de hervorming van de jeugdbescherming.’” *Tijdschrift Jeugd en Kinderrechten* 4 (2001): 175 - 76.
- Dupont, Lieven.** “Jeugdbescherming met mate.” In *Maatschappelijke functie van de jeugdrechtbank*, 5 - 13. Brussel: Studiecentrum voor jeugdmisdadigheid, 1979.

Germeijs, Veerle. "Het decreet integrale jeugdhulp voor dummies." *Caleidoscoop* 25, nr. 4 (2013): 6 - 19.

Gilbert, Elli, Valentine Mahieu, Eef Goedseels, en Isabelle Ravier. "Recherche relative aux décisions des juges/tribunaux de la jeunesse dans les affaires de faits qualifiés infraction." Rapport Final. Brussel: Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, 2012.

Goedseels, Eef. "Jeugdrechtmodellen in theorie en praktijk. Een empirisch onderzoek naar het discours en de praktijk van Belgische jeugdrechters." Doctoraal proefschrift, KU Leuven, 2015.

Goedseels, Eef. "Het moeilijke samengaan van beschermen en sanctioneren: naar een LAT-relatie?" *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten* 17 (2016): 106 - 23.

Goedseels, Eef, en Elli Gilbert. "Onderzoek naar de beslissingspraktijk van Belgische jeugdrechters." *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten* 4 (2013): 343 - 59.

Madrane, Rachid. "Nouveau Code: Renforcer les droits des jeunes et des familles." *Repér'AJ - Le journal de l'Aide à la jeunesse* 7 (2018): 3 - 5.

Mahieu, Valentine, en Isabelle Ravier. "Les décisions des juges de la jeunesse en matière de faits qualifiés infraction." *Revue de droit pénal et de criminologie* 9 - 10 (2013): 819 - 41.

Moreau, Thierry. "Audition de Thierry Moreau." *Journal du Droit des Jeunes* 370 (2017): 15 - 20.

Nuytiens, An, Yana Jaspers, en Jenneke Christiaens. "Renvoyer les jeunes délinquants vers la justice des majeurs, et après?" *Justice et Sécurité - Justitie en Veiligheid* 3 (2015a): 1 - 18.

Nuytiens, An, Yana Jaspers, en Jenneke Christiaens. "Delinquente trajecten van jongeren die berecht werden als volwassenen." *Justice et Sécurité - Justitie en Veiligheid* 3 (2015b): 1 - 18.

Pleysier, Stefaan. "Vlaanderen bouwt aan een jeugddelinquentierecht. Uithandengeving blijft anomalie." *Sociaal.Net*, 6 februari 2018.

Put, Johan. *Handboek jeugdbeschermingsrecht*. Brugge: Die Keure, 2010.

Put, Johan. “Het Vlaamse jeugddelinquentierecht in essentie.” In *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, redactie door Johan Put en Jantien Leenknecht, 13 - 38. Brussel - Gent: Larcier, 2019.

Put, Johan, en Jantien Leenknecht, red. *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*. Brussel - Gent: Larcier, 2019.

Put, Johan, en Stefaan Pleysier. “De ontwikkeling van een nieuw Vlaams jeugddelinquentierecht: een juridisch-criminologische reflectie.” In *Recht in beweging, 25ste VRG-Alumnidag 2018*, redactie door VRG- Alumni, 183 - 94. Oud Turnhout/s-Hertogenbosch: Gompel&Svacina, 2018a.

Put, Johan, en Stefaan Pleysier. “De ontwikkeling van een nieuw Vlaams jeugddelinquentierecht: een juridisch-criminologische reflectie.” *Agora* 34, nr. 2 (2018b): 18 - 24.

Ravier, Isabelle. “La communautarisation de la protection de la jeunesse: une occasion pour la responsabilisation des mineurs ‘délinquants’?” *Journal du Droit des Jeunes*, nr. 360 (2016): 20 - 26.

Teitelbaum, Viviane. “Projet d’ordonnance relative à l’aide et à la protection de la jeunesse. Rapport fait au nom de la commission des Affaires sociales. B-175/2 - 2018-2019.” Brussel: Brussels Parlement, 2019.

Terwangne, Amaury de. “Décret portant le code de la prévention, de l’aide à la jeunesse et de la protection de la jeunesse.” *Droitdelajeunesse.be*, 2018.

Vandeurzen, Jo. “Conceptnota. Contouren en plan van aanpak voor een Vlaams beleid inzake een gedifferentieerde aanpak van jeugddelinquentie.” Brussel: Vlaamse Regering, 2015.

Vandeurzen, Jo. “Jonge delictplegers: meer verantwoordelijk en meer kansen om het goed te maken (Persmededeling).” Brussel: Vlaamse Regering, 2017.

Vlaamse Overheid. “Integrale Jeugdhulp. De krachtlijnen van het nieuwe decreet.” Brussel: Departement WVG, 2012.

Vlaamse Regering. “Conceptnota. Contouren en plan van aanpak voor een Vlaams beleid inzake een gedifferentieerde aanpak van jeugddelinquentie. Ingediend door de Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.” Brussel: Vlaamse Regering, 2015.

Walgrave, Lode. *Uitgeleide aan de jeugdbescherming*. Leuven: Acco, 1978.